

Brussel, 25 november 2020
(OR. en)

13352/20

MAP 15
MI 522
COMPET 593
IND 222

RESULTAAT BESPREKINGEN

van:	het secretariaat-generaal van de Raad
aan:	de delegaties
nr. vorig doc.:	ST 12802/20 CM 4798/20 CM 4978/20
Betreft:	Conclusies van de Raad: overheidsinvesteringen via overheidsopdrachten: duurzaam herstel en een nieuwe impuls voor een veerkrachtige economie van de EU - Goedkeuring

Voor de delegaties gaat in de BIJLAGE de tekst van de conclusies over bovengenoemd onderwerp, die de Raad op 25 november 2020 via de schriftelijke procedure heeft goedgekeurd.

Conclusies van de Raad**Overheidsinvesteringen via overheidsopdrachten: duurzaam herstel en een nieuwe impuls voor een veerkrachtige economie van de EU**

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE

HERINNEREND AAN de conclusies van de Europese Raad van 21 juli 2020, waarin wordt gesteld dat voor het herstelplan voor Europa omvangrijke investeringen nodig zijn, die op weg helpen naar een duurzaam en veerkrachtig herstel, die banen creëren en die de onmiddellijke schade van de COVID-19-pandemie repareren, en tegelijkertijd de groene en digitale prioriteiten ondersteunen;

HERINNEREND AAN de conclusies van de Europese Raad van 2 oktober 2020¹, waarin wordt benadrukt dat er behoefte is aan een sterke en verdiepte eengemaakte markt en dat er nog andere instrumenten moeten worden ontwikkeld om de verstorende effecten van buitenlandse subsidies op de eengemaakte markt aan te pakken;

ERAAN HERINNEREND dat de Europese Unie en de lidstaten met het oog op het versterken van de Europese economie na de crisis een herstellepakket hebben samengesteld, dat voorziet in financiering voor investeringen waarmee beoogd wordt de sociaal-economische schade als gevolg van de COVID-19-crisis te beperken;

BENADRUKKEND dat gemeenschappelijke inspanningen niet alleen nodig zijn om de meest getroffen ondernemingen te ondersteunen, maar ook om overheidsinvesteringen te doen die convergentie, veerkracht en duurzaamheid bevorderen, zulks in overeenstemming met Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling;

WIJZEND OP de belangrijke rol van overheidsinvesteringen voor het herstel en het groeipad van een Europese economie die klaar is voor de toekomst, en BEKLEMTONEND dat een aanzienlijk deel van de overheidsinvesteringen wordt gedaan via overheidsopdrachten (ongeveer 14 % van het bbp van de EU in de periode vóór de COVID-19-pandemie);

EROP WIJZEND dat een goed functionerend systeem voor overheidsopdrachten met adequate risicobeheerstrategieën een cruciale rol speelt voor het op peil houden van de publieke dienstverlening en het verrichten van diensten van algemeen belang, met name in tijden van crisis en noodsituaties;

¹ Conclusies van de Europese Raad van 1 en 2 oktober 2020: Doc. ST 13/20;

BENADRUKKEND dat de EU-richtlijnen inzake overheidsopdrachten² overheidsafnemers een rechtskader bieden voor het vervullen van hun verantwoordingsplicht inzake overheidsuitgaven;

Eraan HERINNEREND dat overheidsafnemers tijdens de COVID-19-pandemie moeilijkheden hebben ondervonden om de beschikbaarheid van de goederen en diensten die nodig zijn voor het bestrijden van de crisissituatie te garanderen; HERINNEREND AAN de mededeling van de Commissie "Richtsnoeren van de Europese Commissie betreffende het gebruik van het kader voor overheidsopdrachten in de door de COVID- 19-crisis veroorzaakte noodsituatie"³, waarin wordt gewezen op oplossingen in de bestaande EU-wetgeving die overheidsafnemers in de lidstaten instrumenten verschaffen om het hoofd te bieden aan noodsituaties zoals de COVID-19-crisis;

EROP WIJZEND dat het noodzakelijk is preventie- en paraatheidsmaatregelen te nemen, het vermogen van het rechtskader voor instrumenten voor overheidsopdrachten om het hoofd te bieden aan crisissituaties te evalueren en de noodzakelijke voorwaarden te scheppen om het herstel te stimuleren;

REFEREREND AAN artikel 92 van Richtlijn 2014/24⁴ betreffende het plaatsen van overheidsopdrachten, dat erin voorziet dat de Commissie de economische gevolgen voor de interne markt evalueert, met name betreffende factoren zoals het grensoverschrijdende plaatsen van overheidsopdrachten en transactiekosten, die voortvloeien uit de toepassing van de drempelwaarden;

² Richtlijn 2014/24/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende het plaatsen van overheidsopdrachten en tot intrekking van Richtlijn 2004/18/EG;

Richtlijn 2014/25/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende het plaatsen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten en houdende intrekking van Richtlijn 2004/17/EG,

Richtlijn 2009/81/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen door aanbestedende diensten van bepaalde opdrachten voor werken, leveringen en diensten op defensie- en veiligheidsgebied, en tot wijziging van Richtlijnen 2004/17/EG en 2004/18/EG en;

Richtlijn 2014/23/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende het plaatsen van concessieovereenkomsten;

³ PB C 108 I van 1 april 2020, blz. 1.

⁴ Richtlijn 2014/24/EU.

HERINNEREND AAN de recente conclusies van de Raad van de Europese Unie over een verdiepte eengemaakte markt⁵, waarin wordt onderstreept dat overheidsopdrachten een belangrijke rol spelen bij het tot stand brengen van zowel de groene als de digitale transitie en dat goede praktijken breder onder de aandacht moeten worden gebracht, met name door het gebruik van gerichte criteria en digitale instrumenten in alle relevante openbare aanbestedingen;

BENADRUKKEND dat efficiënte procedures inzake overheidsopdrachten sterk bepalend zijn voor tijdige, adequate en voor de toekomst geschikte overheidsinvesteringen ter ondersteuning van het herstel; en ONDERSTREPEND dat de efficiëntie van overheidsopdrachten derhalve een belangrijke succesfactor zal zijn voor het herstel, de groei en het scheppen van eerlijke banen, hetgeen de economische en sociale veerkracht van de Unie, de bescherming van de gezondheid van haar burgers en het milieu ten goede zal komen;

REFEREREND aan de richtsnoeren van de Commissie inzake de deelname van inschrijvers en goederen uit derde landen aan de aanbestedingsmarkt van de EU⁶; REFEREREND aan artikel 25 van Richtlijn 2014/24/EU en de artikelen 43 en 85 van Richtlijn 2014/25/EU;

BENADRUKKEND dat kaderovereenkomsten een belangrijk en veelgebruikt aanbestedings-instrument zijn bij het betrekken van verschillende overheidsafnemers en hun aanbestedings-behoeften, omdat dit instrument de nodige flexibiliteit biedt;

⁵ Doc. ST 10698/20: "Een verdiepte eengemaakte markt voor een sterk herstel en een concurrerend, duurzaam Europa".

⁶ Mededeling van de Commissie COM(2019) 5494 final.

ROEPT de Commissie en de lidstaten OP nauw met het Europees Parlement, de regionale en lokale autoriteiten, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's samen te werken om deze gemeenschappelijke doelstellingen met doeltreffende bestuursstructuren en sterke coördinatie op nationaal niveau te verwezenlijken, met name met het oog op:

Het vergroten van de efficiëntie van overheidsopdrachten om het herstel te stimuleren en het hoofd te bieden aan toekomstige crises

1. Is VAN OORDEEL dat het tempo van de overheidsinvesteringen moeten worden opgevoerd om het herstel van de EU-economie te stimuleren, en BENADRUKT dat transparantie, gelijke behandeling, eerlijke concurrentie en integriteit bij overheidsopdrachten noodzakelijk zijn; DRINGT er bij de lidstaten OP AAN de door de relevante nationale en Europese kaders geboden mogelijkheden te benutten om te zorgen voor snelle en efficiënte aanbestedingen, en ROEPT de lidstaten OP besluitvormers ervan bewust te maken hoe belangrijk het is dat overheidsafnemers over goed functionerende structuren beschikken, dat nog meer wordt geïnvesteerd in de deskundigheid en de professionalisering van overheidsafnemers, bijvoorbeeld van aankoopcentrales, en dat het vermogen van overheidsafnemers wordt versterkt om werk te maken van de strategische prioriteiten, met name het scheppen van banen, het herstellen van de sociaal-economische schade als gevolg van de COVID-19-crisis, de ondersteuning van kleine en middelgrote ondernemingen en groene en digitale prioriteiten;
2. BENADRUKT hoe belangrijk samenwerking tussen overheidsafnemers in en tussen lidstaten is voor efficiënte overheidsinvesteringen tijdens het herstel en voor het aanpakken van toekomstige crises; VERZOEKT de lidstaten derhalve hun inspanningen op te voeren en, waar passend en haalbaar, gezamenlijke strategieën en mechanismen op te zetten, daarbij rekening houdend met de specifieke behoeften en belangen van kleine en middelgrote ondernemingen, en ROEPT de Commissie OP de lidstaten bij te staan door ondersteuning en begeleiding te bieden bij grensoverschrijdende en gezamenlijke overheidsopdrachten;
3. IS VAN MENING dat de digitalisering van overheidsopdrachten de digitale transformatie van de EU-economie in aanzienlijke mate zal bevorderen, de administratieve lasten zal verminderen, transparantie en verantwoordingsplicht zal bevorderen en het ondernemingsklimaat voor de marktdeelnemers zal verbeteren; VERZOEKT de lidstaten de digitale transformatie van overheidsopdrachten te versnellen, mede door publiek-publieke samenwerking; VERZOEKT de lidstaten samen te werken bij de aanschaf van digitale oplossingen om de gegevensverwerking te vergemakkelijken en tegelijk interoperabiliteit te waarborgen;

4. DRINGT ER bij de lidstaten en de Commissie OP AAN toezicht te houden op de wijze waarop overheidsinvesteringen worden gedaan en de vorderingen met het behalen van de doelstellingen inzake innovatie en duurzaamheid te meten, in overeenstemming met de passende sectorale strategieën en wetgeving; VERZOEKT de lidstaten te kiezen voor een ambitieus gebruik van de nieuwe generatie standaardformulieren (eForms), die, waar passend en haalbaar, verplichte rubrieken moeten bevatten, zoals rubrieken voor groene, maatschappelijk verantwoorde en innovatieve overheidsopdrachten;
5. BENADRUKT dat snelle en doeltreffende rechtsmiddelenstelsels van het grootste belang zijn voor een tijdige en succesvolle uitvoering van overheidsprojecten, en DRINGT er bij de lidstaten OP AAN toe te zien op de doeltreffendheid van hun eigen rechtsmiddelenstelsels. IS INGENOMEN MET de nauwere samenwerking tussen de lidstaten via het netwerk van beoordelingsorganen van eerste aanleg;
6. VERZOEKT de Commissie en de lidstaten beste praktijken vast te stellen en gemeenschappelijke aanbevelingen en richtsnoeren te ontwikkelen voor een tijdige uitvoering van procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten;
7. VERZOEKT de Commissie te evalueren welke economische gevolgen de toepassing van de in de richtlijnen inzake overheidsopdrachten⁷ vastgestelde drempels heeft voor de een-gemaakte markt, zulks in het licht van de noodzaak om in heel Europa investeringen te stimuleren in de nasleep van de Covid-19-crisis, mede indachtig het feit dat kleine en middelgrote ondernemingen toegang moeten hebben tot de markten voor overheidsopdrachten en de rol van deze ondernemingen in het herstel van de Europese Unie; VERZOEKT de Commissie tevens hierover verslag uit te brengen aan het Europees Parlement en de Raad, en waar mogelijk en waar passend te overwegen tijdens de volgende onderhandelingsronde een verhoging van de drempelwaarden voor te stellen, zoals bepaald in artikel 92 van Richtlijn 2014/24/EU;
8. VERZOEKT de Commissie en de lidstaten aanvullende maatregelen vast te stellen om de bureaucratische lasten en nalevingskosten, en tevens de procedurele beperkingen voor overheidsafnemers, te verminderen, teneinde overheidsinvesteringen te vereenvoudigen en te bevorderen, en tegelijk een zo groot mogelijke effectieve concurrentie tussen markt-deelnemers te waarborgen en de werking van de eengemaakte markt te verbeteren, en daarbij met name:
 - de efficiëntie en de doeltreffendheid van het kader voor overheidsopdrachten, daaronder begrepen de richtlijnen inzake overheidsopdrachten, te onderzoeken, in overeenstemming met de Overeenkomst inzake overheidsopdrachten;

⁷ Zie voetnoot 2.

- te onderzoeken of het mogelijk is de "lichte regeling" van titel III van Richtlijn 2014/24 te benutten, en een ruimere toepassing op andere diensten te overwegen, overeenkomstig de bepalingen van de Overeenkomst inzake overheidsopdrachten;
- voor zover passend en haalbaar, de flexibiliteit bij het gebruik van raamovereenkomsten te verduidelijken en, indien nodig, te vergroten met betrekking tot de bepaling van de hoeveelheid betrokken werken, diensten en leveringen, alsmede met betrekking tot de looptijd van de overwogen raamovereenkomst, en daarbij tevens rekening te houden met de toegang van kleine en middelgrote ondernemingen tot de markten voor overheidsopdrachten;
- voor de Commissie, een evaluatie te maken van de economische gevolgen van de toepassing van de regels inzake overheidsopdrachten voor de interne markt, in sectoren waar wellicht geen grensoverschrijdend belang voorhanden is (zoals jeugdzorg en ouderenzorg), en verslag uit te brengen over de resultaten van deze evaluatie en eventuele noodzakelijke aanpassingen aan het rechtskader;
- te onderzoeken of de onderlinge aanpassing van bepaalde regelingen die van toepassing zijn op de aanbestedende diensten (Richtlijn 2014/24) en op de aanbestedende entiteiten (Richtlijn 2014/25) mogelijk en passend is;
- te onderzoeken hoe problemen met het waarborgen van de zekerheid (betrouwbaarheid) van de leveringen moeten worden aangepakt;

9. VERZOEKT de Commissie om de investeringsinspanningen in het aanbestedingsproces te ondersteunen en te faciliteren om werk te maken van dringende uitdagingen als gevolg van de pandemie, daaronder begrepen digitale capaciteiten, en om, in nauwe samenwerking met de lidstaten, vast te stellen welke maatregelen nodig zijn om toekomstige noodsituaties en crisissituaties op het gebied van overheidsopdrachten efficiënt aan te pakken, en daarbij met name te overwegen:

- het toepassingsgebied van Richtlijn 2014/24 te verduidelijken, met name wat betreft het gebruik van de procedure van gunning door onderhandelingen, zonder voorafgaande oproep tot mededinging; deze verduidelijking moet richtsnoeren omvatten waarin de uiterst dringende redenen worden gespecificeerd, alsook een lijst van mogelijke voorbeelden van zeer gevoelige sectoren;
- te evalueren of moet worden voorzien in verdere vrijstellingen van de toepassing van de aanbestedingsrichtlijnen voor de aanschaf van specifieke strategische goederen en diensten in noodsituaties en crisissituaties die zich voordoen als gevolg van pandemieën, terroristische aanslagen, de staat van de defensie, ernstige en actuele bedreigingen voor de openbare veiligheid of natuurrampen;

Het via overheidsopdrachten geven van de juiste stimulansen voor innovatieve en duurzame investeringen en groei in de EU

10. IS INGENOMEN MET de voorstellen van de Commissie in het investeringsplan voor een duurzaam Europa om in sectorale initiatieven criteria of streefdoelen voor groene overheidsopdrachten, EU-financiering of productspecifieke wetgeving op te nemen, en om te voorzien in een screening van duurzame overheidsopdrachten; VERZOEKT de Commissie richtsnoeren en ondersteunende instrumenten te ontwikkelen om de uitvoering van duurzame openbare infrastructuurprojecten te harmoniseren en zo de algemene duurzaamheid en aantrekkelijkheid van de investeringen te verbeteren;
11. ONDERSTREEPT dat de publieke sector een voorbeeldfunctie heeft voor het verwezenlijken van de doelstellingen van Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling, van de Europese Green Deal en klimaatneutraliteit uiterlijk in 2050, van het actieplan voor de circulaire economie en de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030, alsook van de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten; STEUNT in dit verband, voor zover passend en haalbaar, ambitieuze milieuoverwegingen, bijvoorbeeld criteria of streefdoelen, mede gelet op de praktische gevolgen ervan voor aanbestedingsprocedures, en BEKLEMT de noodzaak van rapportage en monitoring als bedoeld in het actieplan voor de circulaire economie; VERZOEKT de Commissie rekening te houden met mensenrechtenwaarborgen en de zorgvuldigheidseisen met betrekking tot de eerbiediging van de mensenrechten, en zo te zorgen voor beleidscoherentie met betrekking tot het actieplan voor de financiering van duurzame groei, met name Verordening (EU) 2020/852⁸ betreffende de totstandbrenging van een kader ter bevordering van duurzame beleggingen, alsook het initiatief van de Commissie inzake duurzame corporate governance⁹;

⁸ Verordening (EU) 2020/852 van het Europees Parlement en de Raad van 18 juni 2020 betreffende de totstandbrenging van een kader ter bevordering van duurzame beleggingen en tot wijziging van Verordening (EU) 2019/2088.

⁹ Europese Commissie: nieuwe raadpleging over duurzame corporate governance, september 2020.

12. IS INGENOMEN MET het initiatief van de Commissie in het actieplan voor de circulaire economie om capaciteitsopbouw te ondersteunen met begeleiding, opleiding en verspreiding van goede praktijken om te beklemtonen hoe belangrijk de rol van overheidsinstanties is om uiterlijk in 2050 klimaatneutraliteit te bereiken. Deze exercitie moet erop gericht zijn overheidsafnemers in staat te stellen klimaatvriendelijke en hulpbronnenefficiënte producten en diensten te overwegen en daarbij in hun aankoopproces op een zo alomvattend mogelijke wijze rekening te houden met de (externe) levenscyclus en de economische kosten; en ROEPT de Commissie OP operationele methoden voor de berekening van levenscycluskosten te ontwikkelen en te verspreiden, met name wat betreft de kosten die aan externe effecten op het milieu kunnen worden toegeschreven;
13. IS VAN MENING dat overheidsafnemers hun koopkracht strategisch moeten inzetten om meer waar voor hun geld te krijgen en de overgang naar een groenere, innovatievere en circulaire economie moeten ondersteunen, met name door te investeren in duurzame infrastructuur, in herbruikbare, recyclebare, herstelbare en hulpbronnenefficiënte producten, en in de renovatie van openbare gebouwen om de duurzaamheid ervan te verbeteren en de levenscycluskosten te optimaliseren; BEKLEMT OOK dat overheidsaankopen ter ondersteuning van sociale overwegingen en de bescherming van de mensenrechten in mondiale toeleveringsketens, sociale inclusie en eerlijke werkgelegenheid kunnen en moeten worden gebruikt om de sociaal-economische gevolgen van de crisis tegen te gaan, en ROEPT de Commissie OP richtsnoeren te verstrekken met voorbeelden over hoe dergelijke doelstellingen in het kader van een aanbestedingsprocedure moeten worden verwezenlijkt;
14. BENADRUKT dat transparantie, verantwoordingsplicht en eerlijke concurrentie van cruciaal belang zijn om te zorgen voor een succesvol en efficiënt gebruik van EU- en nationale middelen voor de groene transitie en de herstelinspanningen;
15. ACHT HET van essentieel belang te weten hoe duurzame en innovatieve aanbestedingen kunnen worden gerealiseerd om de voordelen van de koopkracht van de overheid te benutten en ROEPT derhalve de lidstaten en de andere instellingen van de Europese Unie OP de transformerende kracht van overheidsopdrachten te maximaliseren door cruciale vaardigheden en capaciteiten te ontwikkelen om de huidige uitdagingen het hoofd te bieden, en ROEPT de Commissie OP de lidstaten te ondersteunen bij het opzetten van een Europees netwerk van adviescentra voor beste praktijken voor de ontwikkeling van duurzame en innovatieve aanbestedingen; VERZOEKT de lidstaten onderwijs, opleiding en voorlichtingscampagnes voor overheidsafnemers te bevorderen;

Het via overheidsopdrachten bijdragen aan een veerkrachtiger economie in de EU

16. IS VAN OORDEEL dat innovatie een sleutelrol speelt in de veerkracht van de Europese economie, en BENADRUKT dat overheidsafnemers de vraag naar innovatie moeten stimuleren; ROEPT de lidstaten OP innovatieve aanbestedingen aan te moedigen en te bevorderen;
17. MERKT OP dat samenwerking tussen overheidsafnemers markten kan vormgeven, innovatie kan stimuleren en de efficiëntie van overheidsinvesteringen kan verbeteren; ROEPT de lidstaten en de Commissie OP de interactie tussen overheidsafnemers en industriële en innovatie-ecosystemen aan te moedigen om vraag en aanbod gemakkelijker op elkaar af te stemmen, onder meer door platformen op te zetten die interactie tussen kopers en leveranciers mogelijk maken met het oog op betere aankoopstrategieën;
18. ERKENT dat de veerkracht van de Europese economie moet worden versterkt, en BENADRUKT dat de lidstaten en hun overheidsafnemers in dit verband een cruciale rol moeten spelen, met name omdat zij cruciale investeerders zijn in verschillende sectoren van de economie en daardoor aan oneerlijke externe concurrentie kunnen worden blootgesteld;
19. ROEPT de Commissie en de lidstaten OP om op basis van een gemeenschappelijke methode samen te werken voor het ontwikkelen van richtsnoeren en criteria teneinde de publieke sector bij haar aankopen te ondersteunen door middel van transparante, betrouwbare, flexibele en gediversifieerde toeleveringsketens, met als doel de Europese economie te versterken en de strategische afhankelijkheid van derde landen te verminderen, met name in bepaalde sectoren die van cruciaal belang zijn voor het functioneren van openbare diensten en openbare gezondheidszorg, bijvoorbeeld geneesmiddelen en medische hulpmiddelen. Bij het bepalen van een evenredige en gerichte aanpak van deze kwestie wordt terdege rekening gehouden met de gevolgen voor de mededinging, de prijzen en de aanbestedingsprocedures;

- 20.** BENADRUKT dat de EU een ambitieuze en evenwichtige vrijhandelsagenda moet bevorderen, en zich tegelijk moet beschermen tegen oneerlijke praktijken en misbruiken, en dat wederkerigheid moet worden gewaarborgd; IS TEVREDEN DAT vaart wordt gezet achter de werkzaamheden met betrekking tot het instrument voor internationale overheidsopdrachten¹⁰ om te zorgen voor een betere toegang tot overheidsopdrachten in derde landen¹¹, en dat nieuwe instrumenten worden ontwikkeld om de verstorende effecten van buitenlandse subsidies op de eengemaakte markt ongedaan te maken; VERZOEKT de Commissie na te gaan hoe iets kan worden gedaan aan de verstorende effecten als gevolg van de deelname van inschrijvers die actief zijn in jurisdicties die op de EU-lijst van jurisdicties die niet-coöperatief zijn op belastinggebied staan, en aldus een ongerechtvaardigd concurrentievoordeel in aanbestedingsprocedures genieten;
- 21.** VERZOEKT de Commissie om op basis van de internationale verbintenissen van de EU en de EU-richtlijnen inzake overheidsopdrachten verdere verduidelijking en een actuele stand van zaken te verschaffen over de speelruimte waarover de lidstaten en overheidsafnemers beschikken om consequenties te trekken uit het toepassingsgebied van deze overeenkomsten met betrekking tot de deelname van inschrijvers en producten uit derde landen;
- 22.** VERZOEKT de lidstaten een alomvattend aankoopbeleid en alomvattende aankoopstrategieën te ontwikkelen, die met name gericht moeten zijn op sectoren waar de publieke vraag een aanzienlijke impact heeft, zoals geneesmiddelen, medische hulpmiddelen en IT, waarbij ook rekening wordt gehouden met overwegingen inzake veerkracht, risicobeheer en voorzieningszekerheid.
-

¹⁰ Doc. ST 5752/16- COM(2016) 34 final en 2012/0060 (COD).

¹¹ Conclusies van de Europese Raad van 1 en 2 oktober 2020 (doc. ST 13/20).